

اسرار کمال

بررسی سبک زندگی و ابعاد نورانی
وجود اقدس حضرت زین العابدین و سید الساجدین علی بن الحسین (علیه السلام)

ویرایش دوم

سید محمد محسن دعاeer

مؤسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام

سرشناسه: دعایی، سید محمدحسن/ ۱۳۴۱
 عنوان و نام پدیدآور: اسبوه کامل: بررسی سبک زندگی و ابعاد نورانی وجود اقدس حضرت زین العابدین و
 سیدالساجدین علی بن الحسین علیه السلام / سید محمدحسن دعایی
 وضعیت ویراست: ویراست.
 مشخصات نشر: مشهد: انتشارات مؤسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام، ۱۳۹۱.
 مشخصات ظاهری: وزیری، ۴۵۲ ص.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۴۲-۶۵-۸
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 یادداشت: واژه نامه.
 یادداشت: کتابنامه.
 یادداشت: نمایه.
 موضوع: علی بن حسین علیه السلام، امام چهارم، ۳۸ - ۹۴ ق.
 رده بندی شنگره: ۱۳۹۰ ۵۷/۵۷ BP۴۲۲
 رده بندی دیویی: ۲۹۷/۹۵۴
 شماره کتابشناسی ملی: ۲۵۸۶۶۸۲

اسبوه کامل

بررسی سبک زندگی و ابعاد نورانی
 وجود اقدس حضرت زین العابدین و سیدالساجدین علی بن الحسین علیه السلام

سید محمدحسن دعایی

ناشر: انتشارات مؤسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام

محل نشر: مشهد مقدس

صفحه آرایشی: حمزه خارا باف

ویرایش دوم

چاپ اول: بهار ۱۳۹۲

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۴۲-۶۵-۸

کلیه حقوق محفوظ می باشد.

مؤسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام

مشهد مقدس/ بین چهارراه حجت و چهارراه مقدم طلاب/ خیابان کاشانی/ کاشانی ۲۵/ شماره: ۴۹۰/۴

تلفن: ۰۵۱۱ ۲۲۸۵۸۰۰۴ / فاکس: ۰۵۱۱ ۲۲۸۵۸۰۵

www.isin.ir E-mail: info@isin.ir

۸		مقدمه
۱۹		دور نمایی کلی از مباحث اصلی کتاب
		فصل اول
۲۳		مروری گذر ابرزند گینامه حضرت سجاد علیه السلام و اثبات امامت حضرت
		فصل دوم
۴۹		همراه با پدر تا شهادت
		فصل سوم
۶۱		رهبری نهضت حسینی پس از شهادت پدر
		فصل چهارم
۱۱۵		مقطع حضور حضرت سجاد علیه السلام در مدینه تا هنگام وفات
		فصل پنجم
۱۲۵		بعد فردی وجود مبارک امام چهارم علیه السلام «کمالات بی پایان»
		فصل ششم
۱۹۱		بعد فرهنگی وجود اقدس حضرت سجاد علیه السلام «مدیریت نهضت فرهنگی اسلام»
		فصل هفتم
۲۷۹		بعد اجتماعی وجود نورانی حضرت سجاد علیه السلام «تصویری کامل از فضائل بی پایان انسان کامل»
		فصل هشتم
۳۶۷		بعد سیاسی وجود اقدس حضرت امام سجاد علیه السلام «تبلور تام صفت عزت و حکمت الهی»
		فصل نهم
		بعد اقتصادی وجود اطهر حضرت سجاد علیه السلام «تجسم توحید، توکل، ایثار، انفاق گسترده و آینده نگری مثبت»
۴۱۱		
		فصل دهم
۴۲۱		غروب غمبار یک آسمان نور و کمال
۴۳۱		فهرست منابع و مصادر
۴۳۷		فهرست تفصیلی مطالب

مقدمه ناشر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين ولا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم و صلى الله على محمد و آله الطاهرين و لعنة الله على اعدائهم اجمعين من الآن الى يوم الدين

انقلاب اسلامی شکوهمند در ایران عزیز تنها و تنها با یک «فلسفه نهائی» آغاز و در پرتو مدیریتهای آسمانی رهبر فقید و فرزانه که بنا گذار این انقلاب بودند و خلف صالح و برومند ایشان که تداومگر این مسیر الهی به شمار می آیند، استمرار یافت و آن «بسط و تحقق سبک زندگی اسلامی» در پهنه کشور می باشد و سپس رسیدن به سطح آرمانی «اسوه بودن» برای سایر ملت‌های مسلمان منطقه و جهان اسلام. «يُعْرَضُونَ عَلَى رَبِّهِمْ وَيَقُولُ الْأَشْهَادُ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى رَبِّهِمْ»^۱

همه اهداف دیگر، تمام دفاع ها، مبارزه ها، تحمل زحمات در سازندگی ها و آبادانی ها و توسعه و پیشرفت و... همه و همه تماماً مقدمه برای این هدف غایی و آرمانی به حساب می آیند که اگر همه آنها باشند و این غایه الغایات انقلاب اسلامی یعنی تعمیم فرهنگ سبک زندگی اسلامی در همه اعصار و امصار نباشد در واقع هیچ نخواهد بود و جز خسران و خسارت هیچ عاید نظام و مملکت نخواهد گردید. از این رو درود و سلام خود را به رهبر فرزانه انقلاب حضرت آیت الله العظمی خامنه ای (ادام الله ظله الشریف) تقدیم می داریم که موضوع بسیار مهم «سبک زندگی اسلامی» را در سفر خود به خراسان شمالی مطرح و ضمن گلایه شدید از کم کاری صورت گرفته در این راستا، همگان را تشویق نمودند که به سمت هرچه بیشتر تعمیق و توسعه «سبک زندگی اسلامی» حرکت کنند.

«موسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام» که تولید نرم افزاری تمدن اسلامی را سرلوحه اهداف و رسالت های خود قرار داده است، و برای بازتولید بسته های عملیاتی سبک زندگی اسلامی در همه عرصه ها مشغول تحقیق و آموزش و تربیت نیروست، خوشبخت است که کتاب «سوء کامل» بررسی محققانه سبک زندگی و مقاطع نورانی وجود اقدس حضرت زین العابدین (علیه السلام) را که حقیقتاً سرشار از آموزه های زیبای تحول آفرین در عرصه سبک زندگی آسمانی و الهی است، تقدیم علاقمندان و فرهیختگان گرامی به ویژه نسل جوان عاشق کمال کشور اسلامی می نماید. باشد که بدین وسیله به فراخوان رهبر عظیم الشأن انقلاب لبیک گفته و زمینه لازم برای فرهیختگی و فرزندی نمل جوان کشور اسلام را فراهم نموده باشیم.

هر نوع تذکر برای ارتقاء این اثر را به دیده امتنان پذیرا خواهیم بود.

انتشارات موسسه مطالعات راهبردی علوم و معارف اسلام

جمادی الثاني ۱۴۳۴

مقدمه چاپ دوم

«اللَّهُمَّ اجْعَلْ مَخْيَا مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، وَمَمَاتِي مَمَاتِ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ»

فرازی از زیارت عاشورا

انسان به عنوان برجسته ترین هویت معجزه آسای خلقت خداوندی در پهنه هستی، مفتخر است به دریافت مدال «لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ»^۱ از یک سو و افتخار تحمل بار امانت الهی «إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا»^۲ از سوی دیگر و صلاحیت اضافه اشراقیه به ذات اقدس الهی در اصل صنع از سوی سوم که «وَأَصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي»^۳ این چه ظرفیت شگرفی است که انسان از آن برخوردار است؟ اما باید توجه داشت این همه فقط «ظرفیت» است و بهره مندی از استعداد، از اینرو اصلی ترین سوال در اینجا چگونگی بالفعل شدن این افتخارات است. راستی چگونه می توان «برای خدا» شد؟ و سپاس خداوند را در ساختار احسن وجودی و إعطا توان تحمل بار امانت خلافت الهی به جا آورد؟ چگونه می توان بالفعل به بی نهایت رسید و در آستانه حضرت دوست به لقاء واندکاک در ذات اقدس حضرت الله شرفیاب گشت؟ چگونه می توان لایق دیدار شدو در پرتو آن، همه استعدادهای کمالی بی نهایت وجودی را شکوفا ساخت؟

تردیدی نیست که سازنده و خالق این ساختار پر ظرفیت، خود از همه بهتر می تواند پاسخ این سئوالات اساسی را به دل های عاشق و مستعد و شیوا مرحمت نماید، که اگر برای او آفریده شده ایم «خَلَقْتُ الْأَشْيَاءَ لِأَجْلِكَ وَخَلَقْتُكَ لِأَجْلِي»^۴ چگونه باید مسیر را از منهای بی نهایت فقدان تا بعلاوه بی نهایت وجدان طی کنیم؟ این «قوس نزول» چگونه باید به «قوس صعود» تا آخرین مرتبه «ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى»^۵ متصل گردد؟

۱. سوره تین، آیه ۴

۲. سوره احزاب، آیه ۷۲

۳. سوره طه، آیه ۴۱

۴. جواهر السنیه، ص ۲۹۲

۵. سوره نجم، آیه ۸ و ۹

آری از هر چه بگذریم سخن دوست خوش تر است.

او خود فرمود است «هر کس آرزوی من را دارد باید به اسوه زیبا و کامل که من در اختیار جامعه بشری قرار داده ام اقتدا کند» «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا»^۱ اقتدا به اسوه یعنی تعین بخشیدن به تمام شئون وجودی و رفتاری براساس مختصات وجودی و رفتاری اسوه.

به عبارت بهتر «تأسی به اسوه» یعنی تغییر «سبک زندگی» براساس زندگی اسوه، از اینرو برای معنی دار شدن زندگی به معنای حقیقی و شروع پیمایش قوس صعود تا لقاء حضرت الله، تنها ترین راه و مطمئن ترین راه «سبک زندگی اسلامی» است. از همین جاست که در زیارت قدسی عاشورا می خوانیم «پروردگارا زندگی من را زندگی محمد و آل محمد قرار بده و مرگ من را نیز مرگ آنها» «اللَّهُمَّ اجْعَلْ مَخْيَايَ مَخْيَا مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، وَمَمَاتِي مَمَاتَ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ» کتاب «اسوه کامل» که ایک با ویرایش جدید چاپ دوم خود را تجربه می کند، یک دوره کامل سبک شناسی تحلیلی زندگی یکی از برجسته ترین اسوه های عالم بشریت حضرت سجاد (علیه السلام) است که تمام مقاطع عمر شریف این امام همام را با رویکردی کاربردی و عملیاتی و رسیدن به درس های عملی برای زندگی و امی کاود و آب معین حیات را در فصل تموز برای بشر سرگردان و حیران در عصر معاصر به ویژه نسل جوان فرهیخته ای که از آلوده شدن در فضای ویروس زده فرهنگ غربی و تباهی زجر آور بی هویتی ناشی از تأسی به سبک زندگی الحادی و شهوانی هراس دارد، ارائه می کند.

از آنجا که احساس می شود باید به جای کلی گوئی و شعار، نسخه های عملی حیات بخش ارائه نمود و با زبان اقناع برای جوان برومند و آزاده امت اسلام سخن گفت، پژوهش حاضر را می توان گامی مؤثر را در این زمینه تلقی کرد.

ویژگی های این تحقیق در مقدمه چاپ اول بیان گردیده است که دقت در آن بایسته به نظر می رسد.

در این چاپ علاوه بر اصلاحات ادبی و ویراستاری سعی بر آن بوده است تا روی کیفیت اقتباس از اسوه سجادی تمرکز صورت گیرد تا بتوان زوایای مختلف سبک زندگی اسلامی را براساس الگوی معصومانه ششمین معصوم (علیه السلام) به تصویر کشید و امیدواریم صاحب این معارف و سیره آسمانی، این تلاش ناچیز را قبول و توفیق همگان به ویژه جوانان عزیز را برای تأسی به آن عنایت فرماید.

والسلام علیکم و رحمة الله و برکاته

سید محمد محسن دعایی

جمادی الثانی ۱۴۳۴

مقدمه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين ولا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم وصلى الله على محمد وآله الطاهرين وبعثه الله على اعدائهم اجمعين من الآن الى يوم الدين

«صلوات پروردگار و ملائکه او و حمله عرش الهی و جمیع خلائق بر سید و آقای ما، آدم اهل البیت، شخصیت منزّه از هر گونه چنین و چنان، روح جسد امامت و شمس فلک شهادت، مضمون کتاب ابداع و حل معمای اختراع، سرّ «الله» در همه عالم هستی، انسان عین شهود و خازن و نگهدار گنجهای عالم غیب، واقف بر امور محبّ و محبوب و آشنای کامل به همه رموز عشق بین عاشق و معشوق، محل طلوع نور ایمان و کاشف سرّ عرفان، حجت قاطع و ذرّه لامع، ثمره شجره قدسی طوبی، ازل الغیب و ابدالشهاده، همان شخصیتی که حقیقت ولایت او ازلی و ابدی است، سرّ کلی الهی در زمینه اسرار عبادت ربوبی، ستون اصلی خیمه گاه هستی، زینت بندگان و امام العالمین، مجمع البحرین: حضرت زین العابدین علی بن الحسین (علیه السلام)»

آنچه گذشت ترجمه آزاد صلوات منسوب به جناب شیخ محی الدین بن عربی بر حضرت سجاد (علیه السلام) بود.^۱ کتابی که پیش روی دارید درباره تحلیل زندگانی این آیت عظمای حق و بررسی ابعاد نورانی وجود اقدس این شخصیت عظیم است و حقا چه کار مشکل و حقیقتا چه امر خطیر و بزرگی است. اگر امام «وَهُوَ بِحَيْثُ النَّجْمِ مِنْ أَيْدِي الْمُتَنَوِّلِينَ»^۲ بسان ستاره‌ای بلند در آسمان نیلگون است که دست آدمیان هر چند دراز شود به دامن پر تلاؤ او نخواهد رسید و اگر «لَا يُقَاسُ بِأَلِ مُحَمَّدٍ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ أَحَدٌ»^۳ هیچکس در افق آل محمد (علیه السلام) نبوده تا بتوان آنان را به او قیاس نمود، پس

۱. متن عربی این صلوات در آخرین صفحه از مطالب کتاب آمده است.

۲. بحار الانوار، ج ۲۵، ص ۱۲۵

۳. نهج البلاغه، خطبه ۲

با برهان و عیان باید در این وادی خاضعانه اقرار به عجز داشت و متواضعانه عذر تقصیر آورد؛ اما:

آب دریا را اگر نتوان کشید هم به قدر تشنگی باید چشید

گرچه طمع ادراک کنه حقایق متعالی ذوات عصمت و طهارت، از ما خاکیان منقطع است،^۱ اما با توجه به بُعد «أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ»^۲ که آنان از آن بهره‌مندند و تمام کمالات خود را در افق یک بشر تحصیل نموده‌اند، باید نهایت تلاش را در شناخت ابعاد متعالی وجود کامل و فوق کمال آن‌ها که مظاهر اتم صفات و اسماء حسنای الهیه‌اند، بکار برد و در پرتو آنچه خداوند متعال آنان را ستوده و آنچه که خود از باب «وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ»^۳ از کمالات خود بیل کرده‌اند به ممت انوار متلائی وجود نورانی‌شان پیش رفت و تا دیده نسوخته و بینش از کار نیفتاده است، آن مظاهر کمال و اصول الکمال و الکرّم را شناسایی نمود و با زندگی منورشان آشنا شد.

و این از سَرّی بس مهم برخوردار است که مختصراً اشاره می‌گردد:

علاوه بر مسئله ضرورت امامت و جایگاه امام در عالم هستی از جهت تکوین و تشریع، بشر براساس حکمت ذات باری، موجودی است که وصول به کمال خود وجدان فلسفه حیات خویش را با حرکت از نقص آغاز می‌کند و در این راستا علاوه بر علم و آگاهی و قدرت بر حرکت، نیاز به اسوه عملی دارد تا با اقتدای عینی به او، مسیر خود را به سوی کمال واقعی درست تشخیص داده و فراز و نشیب‌های مسیر حیات طیبّه را با کمک او بپیماید.

اصولاً انسان در تمام ابعاد زندگی خود براساس اقتباس و اسوه‌گیری از دیگران رشد می‌کند و به جلو می‌رود و براساس این ویژگی حیات بشری، خداوند متعال در کنار نسخه جامع همه ارزش‌ها و خوبی‌ها و بایسته‌ها یعنی «قرآن» اسوه کامل همه کمالات و تجسم عینی همه ارزش‌ها و حسن‌ها را تعبیه فرموده که هر آینه آن ذات اقدس حضرت ختمی مرتبت محمد بن عبدالله صلی الله علیه و آله می‌باشد.

از این رو در قرآن می‌فرماید: «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ»^۴ و بر مبنای کمال و حسن مطلق این کامل اتم، بارها به پیروی محض و کامل از حضرتش دستور داده است.

۱. «وَلَا يَطْمَعُ فِي إِدْرَاكِهِ طَائِفَةٌ» زیارت جامعه کبیره

۲. بخشی از آیه ۶، از سوره ۴۱: فصلت

۳. آیه ۱۱، از سوره ۹۳: الضحی

۴. بخشی از آیه ۲۱، از سوره ۳۳: الاحزاب

آری در قرآن اقتدای به هدایت اولیای حق و تبعیت از آئین و روش آنان علما و عملاً تأکید شده است. خداوند می‌فرماید: «فَبِهْدَاهُمُ اقْتَدِهْ»، «فَاتَّبِعُوا مِلَّةَ اِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا»^۱

حال براساس معارف ناب و برهانی شیعه که امامت را تداوم وجود نبوت و امام را نفس و جان و مجسمه همه کمالات شخص پیامبر ﷺ و همه آنان را «نور واحد» می‌داند، طبعاً به مبحث سیره و بررسی سنن ائمه هدی ﷺ اهتمام خاص مبذول شده است.

آری همه معصومین ﷺ اسوه‌های کامل و تمام عیار در تمام ابعاد حیات‌اند و خود نیز به این حقیقت تصریح نموده‌اند؛ حضرت ابی عبدالله سیدالشهدا ﷺ در یکی از خطابه‌های خود می‌فرماید: «وَلَكُمْ فِيَّ اُسْوَةٌ»^۲

در بین ائمه هدی ﷺ زندگانی حضرت زین‌العابدین علی بن‌الحسین ﷺ به خاطر بهره‌مندی حضرت از طول مدت امامت و حساسیت استثنایی عصر ایشان، حضور حضرت در نهضت عاشورا و سپس مدیریت نهضت پیر و عبور از بحران پس از نهضت و زمینه‌سازی برای قیام فرهنگی امامین همامین حضرت باقر ﷺ و صادق ﷺ از جوانب مختلف و ویژه‌ای برخوردار است و لذا موضوع تحقیق حاضر را به خود اختصاص داده است.

غرض از این تحقیق، معرفی اجمالی یک «سوه کامل» در همه ابعاد حیات است. امام که قافله سالار انسانیت به سوی قلّه کمال یعنی توحید و اناء الهی است، خود پیش‌تاز همگان می‌باشد. به ویژه حضرت زین‌العابدین ﷺ که آنچنان در این پیش‌تازی گوی سبقت را ربوده‌اند که خارج از حد بیان و توصیف است، از این رو بررسی ابعاد حیات نورانی آن امام ضرورت می‌یابد.

آنچه گذشت بیان ضرورت تحقیق برای معرفی یکی از برترین اسوه‌های عالم وجود بود.

اما روش تحقیق در این رساله، روش کتابخانه‌ای است که سببه آن توضیح داده خواهد شد.

منبع اصلی تحقیق، کتاب شریف و گران‌قدر «بحار الانوار، الجامعة لدُرر الاخبار لائمه الاطهار ﷺ» تألیف محدث عظیم‌الشان، علامه محمدباقر مجلسی رحمته‌الله می‌باشد.

گرچه همچنان که در قسمت منابع تحقیق در آخر کتاب آمده است، در نگارش این کتاب بیش از هشتاد منبع مورد مراجعه و استفاده قرار گرفته است، ولی اهتمام جدی در استخراج معارف گسترده و والائی بوده است که عمدتاً در مجلد ۴۵ و ۴۶ این کتاب گردآمده است. هدف اصلی نشان دادن غنای فوق‌العاده این کتاب گران‌قدر می‌باشد که چگونه به برکت تلاش بزرگ مرد عالم تشیع مرحوم علامه مجلسی رحمته‌الله مجموعه‌ای بسیار پر‌قیمت و نسبتاً جامع گردآمده است که اگر به شکل موضوعی استخراج گردد اقیانوس موج معارف اسلامی خواهد بود.

۱. بخشی از آیه ۹۰، از سوره ۶: الانعام

۲. بخشی از آیه ۹۵، از سوره ۲: آل عمران

۳. تاریخ طبری، ج ۷، ص ۳۰۰ و مقتل الحسین خوارزمی، ج ۱، ص ۲۳۴

با توجه به آنچه گذشت، در نقل آدرس احادیث، به ذکر آدرس از کتاب بحار شریف اکتفا شده است و برای اینکه مشخص گردد منبعی که بحار از آن نقل کرده کدام است، در بین الهالین منبع مورد نظر بحار به عنوان مصدر نیز آمده است و در عین حال در موارد بسیاری، آدرس منابع دیگر نیز ذکر گردیده است. به هر تقدیر تلاش گردیده تا آنجا که میسر است مطالب مستند بیان گردد.

شیوه کار در این تحقیق چنین است: پس از تهیه چارچوب کلی مطالب با تقسیم زندگانی حضرت علی بن الحسین علیه السلام به مقاطع مختلف شامل «مقطع کودکی و نوجوانی، همراهی با پدر تا آستانه شهادت، رهبری نهضت پدر پس از پدر تا آستانه ورود به مدینه، و حضور در مدینه تا آخر عمر به مدت ۳۵ سال و به دوش کشیدن بار امامت در این مدت طولانی، که در ضمن آن ابعاد نورانی وجود مقدس حضرت مانند بُعد فردی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی و کیفیت انجام رسالت سنگین امامت در قالب برنامه های کوتاه مدت و بلندمدت و بالاخره فصل فراق و ارتحال جانگداز حضرت»، به مطالعه دقیق احادیث مربوط به حضرت در جلد ۴۵ بحار الانوار که گرچه در واقع مربوط به حضرت امام حسین علیه السلام می باشد ولی نظر به حضور جدی حضرت سجاد علیه السلام با پدر در نهضت خونین عاشورا و بعد از آن، در موارد عدیده ای این احادیث به حضرت زین العابدین علیه السلام مربوط می باشد و سپس بررسی دقیق احادیث جلد ۴۶ که تانیمه همه مستقلاً در ارتباط با حضرت است، مشغول شده و تمام احادیث را استخراج موضوعی نمودیم. از این رو صدها فیش با عناوین مختلف فراهم آمد و منابع دیگری هم که در پایان کتاب مورد اشاره قرار گرفته است برای تکمیل خلأهایی که احیاناً پیش می آمد، مورد مراجعه و مطالعه قرار گرفت.

سپس براساس همان طرح کلی به نگارش مشغول شده و اصول کار نگارش را بر مبنای نمودار درختی قرار دادیم. بدین صورت که سعی شد مطالب به صورت پیوسته و متصل یکی پس از دیگری از هم تراوش نموده و به هم متصل باشد، بسان شاخه های درختی که یکی به دیگری و همه به اصول و شاخه های اصلی به تنه درخت متصل اند.

در این راستا از امکان «ارتباط الکترونیک» در نسخه دیجیتال کتاب که به صورت CD عرضه شده است استفاده شده، بدین صورت که در هر قسمت با رسیدن مطلب به جایی که باید تحت عنوان جدیدی مطرح گردد، آن موضوع با مشخصه و دارای لینک است.

از اینرو با استفاده از همین امکان ارتباط الکترونیک، به راحتی می توان از هر قسمت که مورد توجه و مراجعه خواننده است به عناوین و مطالب جدید که مورد نظر اوست دست یافت.

در واقع آنچه با خط درشت تایپ شده است و در سیستم رایانه ای با های لایت مشخص می گردد، خود عنوان یک فیش جدید و یا سرفصل مطالب جدیدی است که با کلیک کردن روی آن، شبکه جدیدی از مطالب فرا روی کار برگشوده می شود تا به صورت زنجیره ای و کاملاً به هم پیوسته ادامه مطالب مورد نظر خود را تعقیب کند.

نکته دیگر اینکه نظر به گستردگی دامنه معارف به جامانده از حضرت زین العابدین علیه السلام تعدد آثار نفس قدسیه آن حضرت، در بررسی این آثار با اظهار شرم و خضوع نتوانستیم حتی در حد بضاعت مزجاة خود تلاش قابل قبولی ارائه دهیم. «صحیفه مبارکه سجادیه» اقیانوسی است مواج از معارف بلند عرفانی و اسلامی، «رسالة الحقوق» حضرت یک مکتب تمام عیار اخلاقی و حقوقی است و کلمات دُرر بار منقول و رساله‌ها، صحیفه‌ها و نامه‌های به جا مانده از حضرت به صدها عدد بالغ می‌گردد، از این رو به خاطر جلوگیری از حجیم شدن کتاب، به حداقل اکتفا نمودیم. امید است به توفیق الهی در فرصت‌های جدید این بخش‌ها را با تفصیل بیشتر به مشتاقان استفاده از معارف اهل بیت علیهم السلام عرضه کنیم.

اشاره به این نکته نیز لازم به نظر می‌رسد که تمام این تلاش به منظور معرفی یک اسوه برتر برای جامعه اسلامی به ویژه جوانان و فرهیختگان امت اسلام انجام پذیرفت تا در عصری که همه جنود شیطان تحت عنوان «کلمة الکفر والنفاق» متفق گردیده و بسیج شده‌اند تا همه ارزش‌های جامعه اسلامی را به یغما برده و با مطرح نمودن اسوه‌های انحرافی، ارزش‌های بدلی خود را تحمیل کنند و راه هدایت را بر جامعه اسلامی سد نمایند، روزنه‌ای باشد فرا روی طالبان حقیقت ناب، همانان که با استمداد از نور فطرت، کمال واقعی را پی جویی می‌نمایند. امید است که بتوان پس از آشنایی با ابعاد متعالی این انسان کامل، در راستای اقتباس و اقتدا به آن بزرگوار موفق بود.

در این قسمت لازم می‌دانم از سروران معظم جناب حجج اسلام حاج شیخ غلامرضا فیاضی و حاج شیخ رسول جعفریان و حاج شیخ محمد رضائی دامت برکاتهم که قبول زحمت نمودند و این اثر ناقابل را به دقت ملاحظه نموده و نظرات خود را ارائه نمودند کمال تشکر و تقدیر داشته باشم.

در پایان این مقدمه قسمتی از «مناجات انجیلیّه وسطی» حضرت سجاد علیه السلام را ترجمه می‌نماییم. باشد که با ترنم آن مشام جانمان به عطر دل‌انگیز این مناجات عارفانه بلند، معطر و خداوند متعال نیز مضمون آن را در حق ما مستجاب و این سعی ناقص را به فضل عظیم خود مشکور و مقبول فرماید. الهی آمین.

«خدایا!

ما را از کسائی قرار بده که گرفتگی عمیق تاریکی‌های چشمان قلوبشان را تو گشوده‌ای تا توانستند به حقیقت امور در این عالم نگاه کرده و تو را با تیزبینی قلب‌هایشان در این میانه به خوبی بشناسند.

ای معبود بی‌نهایت!

کدام چشم است که می‌تواند در برابر نور تو ایستادگی کند بلکه اصولاً کدام فهم است

که این امور را بفهمد، آری تنها چشمانی که تو آن‌ها را از پرده‌های کوری نجات مرحمت فرمودی، می‌تواند به نور درخشان بارگاهت نظر کند.

ارواح اینان بر بالهای ملانک سوار شده و به سوی تو عروج نمودند. اهل ملکوت اینان را زائران تو می‌دانند و اهل جبروت آن‌ها را پروانگان به دور شمع وجود تو می‌شناسند.

این افراد در میان صفوف تسبیح‌کنندگان ملکوت حرکت می‌کنند و به سرا پرده قدرت تو چنگ زده‌اند و با پروردگارشان در هر آن و هر حال گفتگو دارند.

قلب‌هایشان حجاب‌های نور را پاره کرده و با چشم دل به عظمت جلال تو در بیکران ملکوت نظر کرده‌اند و این نظاره‌داران آن‌ها معرفت و توحید تو را به ارمغان آورده است.

ای معبودی که جز تو معشوقی نیست؛ وحدک لا شریک لک»

بار پروردگارا! ما را از اینان قرار ده.

«يَا اَبَا الْحَسَنِ يَا عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ يَا زَيْنَ الْعَابِدِينَ يَا بْنَ رَسُولِ اللَّهِ
يَا حُجَّةَ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ يَا سَيِّدَنَا وَ مَوْلَانَا اِنَّا تَوَجَّهْنَا وَ اسْتَشْفَعْنَا وَ تَوَسَّلْنَا
بِكَ اِلَى اللَّهِ وَ قَدَّمْنَاكَ بَيْنَ يَدَيِ حَاجَاتِنَا يَا وَجِيهًا عِنْدَ اللَّهِ اَشْفَعُ لَنَا عِنْدَ اللَّهِ»
(فرانی از دعای توسل)

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

سید محمد محسن دعایی

مشهد مقدس. رجب ۱۴۲۱